

Position paper

Waterstof en Groen gas

(04-05-2020)

Aanleiding

Op 30 maart 2020 heeft het kabinet haar visie Waterstof en routekaart Groen gas gelanceerd. FME, de vertegenwoordiger van de Nederlandse technologische industrie, is door de Tweede Kamer gevraagd om haar zienswijze op beide documenten te geven. Alhoewel de coronacrisis geldt als topprioriteit voor de Nederlandse technologische industrie, is de doorgang van de Nederlandse energietransitie van enorm belang. Dit niet alleen vanuit maatschappelijk oogpunt, maar ook vanuit economisch perspectief. FME is daarom blij met de kabinetsvisie/routekaart en de mogelijkheid om hierop een reactie te formuleren. Dit position paper zal eerst ingaan op de kabinetsvisie Waterstof, waarna vervolgens de routekaart Groen gas wordt besproken.

Kabinetsvisie Waterstof

Vorig jaar heeft FME haar Klimaatroutekaart en Klimaatkansenkaart gelanceerd¹. Uit beide rapporten blijkt dat de potentie van waterstof(technologie), voor zowel de verduurzaming van de industrie als potentieel exportproduct, groot is. Deze conclusie werd ook bevestigd in het FME-rapport 'Waterstof kansen voor de Nederlandse industrie'², dat in samenwerking met het ministerie van EZK is opgesteld. In dit rapport wordt duidelijk dat Nederland goed is gepositioneerd om een grote rol te spelen in de internationale waterstofketen. Dit vanwege de aanwezigheid van veel energie-intensieve sectoren die willen verduurzamen en door de aanwezigheid van een uitstekend aardgasnetwerk waarin waterstof kan worden ingezet. Nederland heeft bijna alle ketenonderdelen in huis zonder dringende witte vlekken. Het is daarom goed dat er nu een kabinetsvisie Waterstof ligt. Wat ontbreekt is de urgentie. Nederland is zeker niet het eerste land met een waterstofvisie, met name het Verenigd Koninkrijk en Duitsland zijn ons al voorgegaan. Als we een rol van betekenis

¹ <https://www.fme.nl/nl/nieuws/technologische-en-metallurgische-industrie-presenteren-klimaatplannen>

² https://www.fme.nl/nl/system/files/publicaties/Waterstof%20Kansen%20voor%20de%20Nederlandse%20industrie_HR_0.pdf

willen blijven spelen als energierotonde van Noordwest Europa, dan zullen we in dit geval 'gas bij' moeten geven. Hieronder zal FME verschillende aanbevelingen doen op de kabinetsvisie Waterstof.

1. Naar een nationaal waterstofprogramma: volgens FME moet de kabinetsvisie Waterstof worden gezien als het beginstuk voor de Nederlandse waterstofambities. Een verdere invulling van deze ambities moet via een nationaal waterstofprogramma vormgegeven worden. FME ziet graag dat bij een nationaal waterstofprogramma aandacht is voor projecten die zich richten op de volgende drie terreinen waarbij de opgave en ontwikkelingsbehoefte sterk verschillend is, namelijk:

- 1) Opwekking waterstof: hoe zorgen we ervoor dat er voldoende aanbod is van waterstof?
- 2) Distributie en opslag van waterstof: hoe zorgen we ervoor dat we een kwalitatief goede en betrouwbare waterstofinfrastructuur ontwikkelen die tijdig gereed is?
- 3) Gebruik waterstof: Hoe creëren we een structurele vraag, op voldoende schaal, naar waterstof?

De centrale onderzoeksvraag van het nationale waterstofprogramma moet zijn: hoe kunnen we waterstof aantrekkelijk maken voor opwekking, distributie en gebruik zodat de kostprijs van waterstof snel omlaag gaat? Het waterstofprogramma dient ervoor te zorgen dat bij de drie terreinen: (1) focus wordt aangebracht in het aantal testprojecten, (2) maatwerk wordt geleverd in de specifieke vraagbehoefte en (3) opschaling en implementatie van succesvolle projecten mogelijk wordt gemaakt. Onze oproep is om haast te maken met een dergelijk programma en dit in te plannen vóór 2021. De middelen voor het nationale waterstofprogramma dienen uit het investeringsfonds gefinancierd te worden.

1. Structureel Opschalingsinstrument: FME deelt de mening van kabinet dat de verdere uitrol van groene waterstof wordt verhinderd vanwege het bestaande subsidie instrumentarium. Groene waterstofprojecten bevinden zich namelijk in de overgangsfase tussen enerzijds de bestaande ondersteuning voor pilots en demo's (de Demonstratie Energie- en Klimaatinnovatieregeling, DEI+) en anderzijds de nieuwe subsidie voor kosteneffectieve CO₂-reductie (de SDE++). Het is daarom goed dat het kabinet de opschaling en kostenreductie van waterstof wil stimuleren middels een nieuw instrument voor exploitatiesteun. FME plaatst kanttekeningen bij het tijdelijke karakter, de financiële omvang en de bekostiging van dit nieuwe instrument.

FME ziet graag dat er ingezet wordt op een structurele financiering bij opschaling van waterstof(technologie). Dit is essentieel voor de businesscase voor ondernemers. Met structurele financiering krijgen ondernemers namelijk de gewenste zekerheid om te investeren in waterstof waardoor de kostprijs van waterstof veel sneller kan dalen. De beschikbare €35 miljoen voor opschaling is te weinig om deze businesscase voor waterstof rond te krijgen. Helemaal gezien het feit dat de subsidie voor waterstof 300 euro per ton vermeden CO₂ bedraagt, terwijl de kosten op 1000 euro liggen. Ook wordt het tijdelijke opschalingsinstrument gefinancierd via een herijking van bestaande middelen. Financiering vanuit de Klimaatvelop, zoals nu wordt voorgesteld (waarbij het beschikbare budget ieder jaar kan verschillen) zal niet tot de gewenste zekerheid voor ondernemers leiden. De overige financiering vloeit voort uit het alloceren van DEI+ middelen waardoor er minder geld beschikbaar is voor het noodzakelijke testen en demonstreren van waterstof. Hierdoor verschuiven we het probleem in plaats van het bereiken van een structurele oplossing. FME ziet daarom graag op vorengenoemde punten een aanpassing van het voorgestelde opschalingsinstrument.

Naast waterstof(technologie) zijn er meerdere nieuwe energie technologieën, zoals bijvoorbeeld energieopslag, die tussen de DEI+ en SDE++ vallen waardoor de ontwikkeling van energie innovaties tot stilstand dreigt te raken. FME pleit daarom voor een Regeling Opschaling Energie Innovaties (ROEI) zodat kansrijke energie innovaties, waaronder waterstof, worden gefaciliteerd in de opschalingsfase. De voorkeur van FME gaat daarom uit naar het optuigen van een breed opschalingsinstrument waar meerdere energietechnologieën gebruik van kunnen maken, in plaats van het ontwikkelen van een instrument uitsluitend gericht op de opschaling waterstof(technologie). Ook op dit punt ontvangen we graag een reactie van het kabinet.

Verder juichen wij een grotere rol van de netbeheerders, TenneT en Gasunie in de ontwikkeling van waterstof toe. Deze rol kan wat ons betreft breder zijn dan alleen het ondersteunen in infrastructuur. FME pleit ervoor dat ook netbeheerders mede kunnen investeren in de eerste opschalingsprojecten onder realistische voorwaarden en condities.

2. Elektrolyseproductie in Nederland: Uit het FME-rapport ‘Waterstof kansen voor de Nederlandse industrie’ blijkt dat een aantal ketenonderdelen rondom Waterstof nog niet zijn vertegenwoordigd in Nederland. Vooral het ontbreken van bedrijven in Nederland op het gebied van elektrolyse verdient aandacht. Op dit moment is er slechts een handvol buitenlandse bedrijven die elektrolyzers produceren, daarbij zijn de volumes nog erg laag, is het productieproces nog niet geautomatiseerd en is ook de supply chain (geheel van toeleverende bedrijven) nog niet georganiseerd. Doordat deze elektrolysemarkt zich nog flink moet gaan ontwikkelen is het juist nu zaak om een goede uitgangspositie te verwerven.

FME is daarom samen met TNO en een groot aantal provincies een onderzoek gestart om tot een aanpak te komen op welke manier we Nederlandse bedrijven kunnen helpen in de ontwikkeling elektrolyzers³. Dit onderzoek beoogt, om op basis van beschikbare techno-economische analyses, expert interviews en een regionale stakeholder-verkenning, een start te maken voor de opschaling van groene waterstofproductie. Het resultaat is een overzicht van businesskansen toegespitst op de bedrijven en de regio's. Met een sector-roadmap bieden we vervolgens zicht op de acties, gericht op R&D, innovatie, marktactivering en overheidsbeleid. De oplevering van dit onderzoek wordt verwacht in september 2020. FME vraagt het kabinet om al toe te zeggen dat zij een reactie willen formuleren op de conclusies en aanbevelingen zodra het onderzoek beschikbaar wordt gesteld.

In het FME-rapport ‘*Waterstof kansen voor de Nederlandse industrie*’ staat de aanbeveling om te onderzoeken of een of meer elektrolyser OEM's (Original Equipment Manufacturers) geïnteresseerd zijn in vestiging in Nederland. Door de aanwezigheid van deze bedrijven wordt het hierdoor eenvoudiger om de waterstofketen op te bouwen en wordt het voor kleinere partijen gemakkelijker om te gaan exporteren. Minister Wiebes heeft recent de Kamerbrief ‘Naar meer focus in de acquisitie van buitenlandse bedrijven’⁴ aan de Kamer gestuurd. Deze brief gaat in op de uitwerking van het nieuwe acquisitiebeleid en het Nederlandse vestigingsklimaat. De acquisitie van Elektrolyser OEM's wordt niet benoemd in de brief. FME adviseert om in de verdere uitwerking van het acquisitiebeleid aandacht te hebben voor de vestiging van Elektrolyser OEM's in Nederland.

³ <https://energieia.nl/cookiewall?target=%2Fenergieia-artikel%2F40085415%2Fnederlandse-industrie-moet-elektrolyzers-gaan-maken>

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/04/17/kamerbrief-over-naar-meer-focus-in-de-acquisitie-van-buitenlandse-bedrijven>

3. Overige randvoorwaarden

Opslaan Waterstof

Het kabinet stelt terecht dat waterstof langdurig opgeslagen kan worden en dat hier economische kansen liggen voor Nederland (als hubfunctie naar de rest van Europa). Hier ligt nog wel een innovatievraagstuk. Onderzoek en technologieontwikkeling zijn nodig om dit ook kosteneffectief mogelijk te maken. Daarbij moet ook gekeken worden naar de marktinzichting die langdurige opslag van waterstof rendabel maakt (zoals nu voor aardgas het geval is). In de kabinetsvisie wordt vrijwel geen melding gemaakt van mogelijke dragers van waterstof zoals ammoniak, LOHC of mierenzuur. Deze dragers zullen waarschijnlijk een belangrijke rol spelen in het rendabel transporteren van waterstof over zee. Ook hiervoor geldt het belang van onderzoek en voldoende testcapaciteit.

Vrijstelling accijnzen

Het kabinet dient zekerheid te bieden op de vraag of waterstof structureel wordt vrijgesteld van accijnzen. Volgens FME moet waterstof worden gezien als energiedrager en niet als brandstof en daarom worden vrijgesteld van accijnzen. Hierdoor wordt het gebruik van waterstof gestimuleerd t.o.v. fossiele brandstoffen. De accijnzende discussie bij LNG als brandstof voor de bijvoorbeeld de maritieme sector heeft in het verleden geleid tot veel onduidelijkheid. Door deze onduidelijkheid blijft er veel onzekerheid in de markt, waardoor investeringen in waterstof uitblijven. Het is opvallend dat de maritieme sector vrijwel niet wordt aangehaald in de kabinetsvisie Waterstof, dit terwijl er bij onze maritieme achterban veel projecten worden ontplooid op het gebied van waterstof.

Opstellen standaarden en normen

Voor de verdere ontwikkeling van waterstof en toepassing in de industrie, gebouwde omgeving, transport en mobiliteit is het ontwikkelen van internationale standaarden van groot belang. Het risico om zonder deze standaarden iets te ontwikkelen wat later niet past bij de gekozen infrastructuur is groot. Voor productie van technologische toepassingen (denk aan gastoestellen of CV-Ketels) ten behoeve van genoemde sectoren dienen er daarom eenduidige internationale normen op het gebied van o.a. kwaliteit, (omgevings)veiligheid, hoeveelheids- en energiebepaling te zijn. Op deze manier wordt gewaarborgd dat producenten niet worden geconfronteerd met verschillen per land waardoor de praktische en economische ontwikkelingen grote vertragingen zullen oplopen. Ook moet samenwerking bij de ontwikkeling van standaarden via fieldlabs en demowijken worden gestimuleerd.

Waterstof standaard in Regionale Energiestrategie

Het kabinet stelt dat de Regionale Energiestrategieën (RES), waarvan de 1.0 versies in maart 2021 afgerond moeten zijn, een goede aanleiding bieden om lokale mogelijkheden in kaart te brengen. FME verzoekt de minister om via het Nationaal Programma RES iedere RES te vragen een hoofdstuk over het potentieel van waterstof (en tevens ook groen gas) in die regio in de plannen op te nemen.

Wegnemen hinderlijke Wet- en regelgeving

FME roept op om hinderlijke wet- en regelgeving in kaart te brengen die de ontwikkeling, distributie en gebruik van waterstof in de weg staan. Zo heeft FME-lid Toyota Material Handling Nederland last van wetgeving die het onmogelijk maakt om binnen een gebouw waterstof te tanken voor bijvoorbeeld vorkheftrucks. Daarnaast heeft FME-lid VDL een waterstofbus ontwikkeld maar deze staat nog steeds in de productiehalm omdat wetgeving nog niet is aangepast waardoor een RDW-toelating nog niet kan worden verkregen. Deze knelpunten moeten snel worden opgelost.

Routekaart Groen gas

FME is ervan overtuigd dat groen gas een onmisbare rol heeft te vervullen in de toekomstige energievoorziening. Groen gas is in veel gevallen het meest haalbare en betaalbare alternatief voor aardgas; de infrastructuur hoeft niet of nauwelijks te worden aangepast en ook de productiesystemen en -processen blijven gelijk. Met de routekaart Groen gas wordt een eerste aanzet gedaan om de ambitie van 70 PJ Groen gas in 2030 te realiseren. FME is van mening dat de ambitie van 70 PJ in 2030 haalbaar is als de vraag naar Groen gas wordt vergroot en maximaal wordt ingezet op innovaties. Hieronder zal FME verschillende aanbevelingen doen op de routekaart Groen gas.

1. Subsidieregeling CO₂-vrije gassen: volgens FME wordt in de routekaart Groen gas terecht geconstateerd dat de huidige SDE+ regeling voor Groen gas onvoldoende is om de ambities vanuit het Klimaatakkoord waar te maken. Dit komt omdat een groot deel van de groengasproductietechnologieën op dit moment minder kosteneffectief dan alternatieve technologieën voor de reductie van CO₂-emissies, waardoor deze onvoldoende aanspraak kunnen maken voor SDE+ financiering. Het mogelijke alternatief om een aparte subsidieregeling voor Groen gas of CO₂-vrije gassen te ontwikkelen, kan rekenen op de steun van FME. De voorkeur gaat uit naar een subsidieregeling voor CO₂-vrije gassen omdat het 'kosteneffectiviteitsprobleem' breder speelt dan alleen voor Groen gas. Daarnaast is FME van mening dat de inzet van biogas in biogasketels en WKK via de SDE++ voor de lange termijn vastgelegd moet worden om Groen gasproducenten voldoende investeringszekerheid te geven.

2. Hybridiseren in combinatie met Groen gas is een eindoplossing: door de warmtevraag in de gebouwde omgeving te hybridiseren wordt de gasvraag met ca. 70% gereduceerd. De restvraag kan ingevuld worden met een duurzaam gas zoals Groen gas waardoor een totaaloplossing ontstaat. Belangrijk is daarbij wel dat Groen gas uitgezonderd moet worden van de structurele verhoging van de energiebelasting op aardgas. Op dit moment worden consumenten die bewust kiezen voor Groen gas (en vaak iets meer betalen), fiscaal benadeeld door de structurele verhoging op aardgas. Terwijl de energiebelasting op elektriciteit structureel is verlaagd. FME roept daarom op om een uitzondering te maken voor Groen gas in de energiebelasting.

3. Overige randvoorwaarden

Verplicht bijmenging

Een bijmengverplichting voor Groen gas in de gebouwde omgeving en/of de industrie is een goede zet. Elke energieleverancier wordt zodoende verplicht om een deel van het totale gasverbruik van zijn klanten bij te mengen met Groen gas. Hierdoor stijgt de vraag naar Groen gas en wordt het aantrekkelijker om in groengasinstallaties te investeren. Een bijmengverplichting vergt, totdat de groengasmarkt volwassen is, een garantiestelling vanuit de overheid. Dit houdt in dat als de groengasprijs onder een bepaald prijsniveau zakt, de overheid financieel bijspringt. In essentie is dit hetzelfde principe als in de SDE-regeling, maar wel met dát verschil dat de overheid alleen financieel bijspringt indien nodig.

Verkorten doorlooptijd vergunningentrajecten

Om een vergister voor groen gas te mogen bouwen zijn verschillende vergunningen vereist. De doorlooptijd van vergunningentrajecten voor vergisters lopen vaak hoog op en dat komt veelal door bezwaar- en beroepzaken tegen vergunningen, maar ook doordat het bevoegd gezag soms geen beslissing durft te nemen. In het meest gunstige geval duurt een vergunningentraject circa 1 jaar, maar in de praktijk is 3 tot 5 jaar geen uitzondering. Een wijziging van het vergunningentraject is dan ook nodig. Daarbij kan gekozen worden om de principes van de Rijkscoördinatieregeling te hanteren.

Dit betekent dat alle vergunningen tegelijk ter inzage worden gelegd en besluitvorming tegelijkertijd plaatsvindt. Omwonenden en overige belanghebbenden hebben daarmee nog altijd de mogelijkheid om zorgen kenbaar te maken en bezwaren in te dienen.

Wegnemen Wet- en regelgeving

Ook biogassen die niet onder de definitie van Groen gas (bio-methaan) vallen, moeten indien mogelijk door netbeheerders getransporteerd en gedistribueerd kunnen worden. Denk bijvoorbeeld aan syngas en bio-propan. Verwarmings- en andere systemen kunnen meestal na minimale aanpassingen door biogassen worden gevoed. De Gaswet dient op dit punt versoepeld te worden. Daarnaast moeten gemeenten de mogelijkheid te krijgen om (nieuwbouw)wijken aan te sluiten op het gasnet als toekomstige regionale productie van Groen gas aannemelijk is. Ook op dit punt dient de Gaswet aangepast te worden.

Afsluitend

Wij vragen u bovenstaande punten te betrekken bij uw inbreng feitelijke vragen Kabinetsvisie Waterstof en Routekaart Groen gas op 14 mei 2020. Mochten er naar aanleiding van dit position paper vragen zijn, dan kunt u contact opnemen met Jeroen Neefs (jeroen.neefs@fme.nl of 06-53158493) – Public Affairs adviseur.